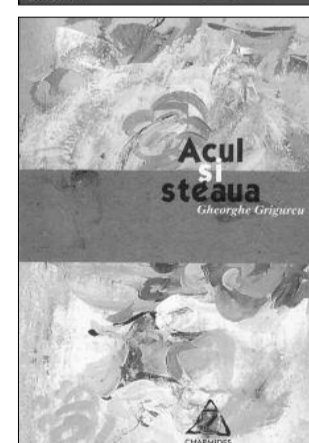
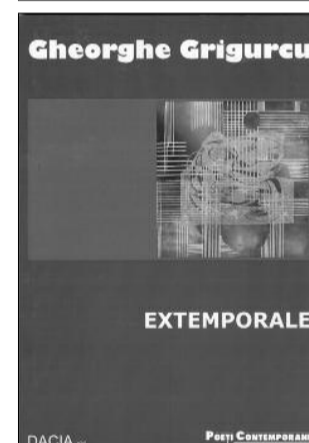
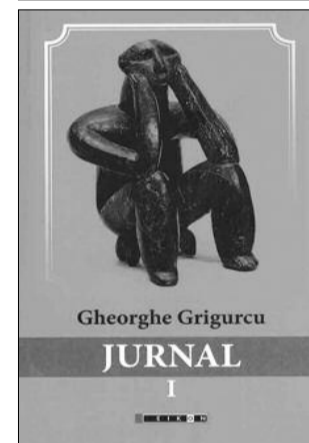
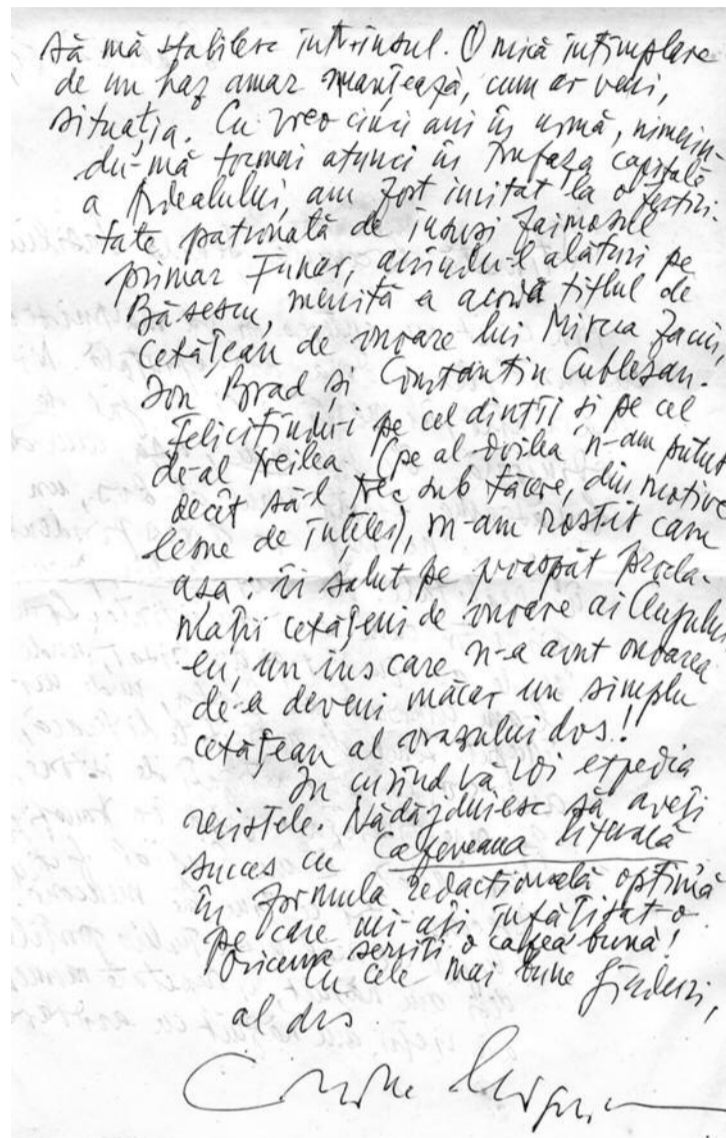
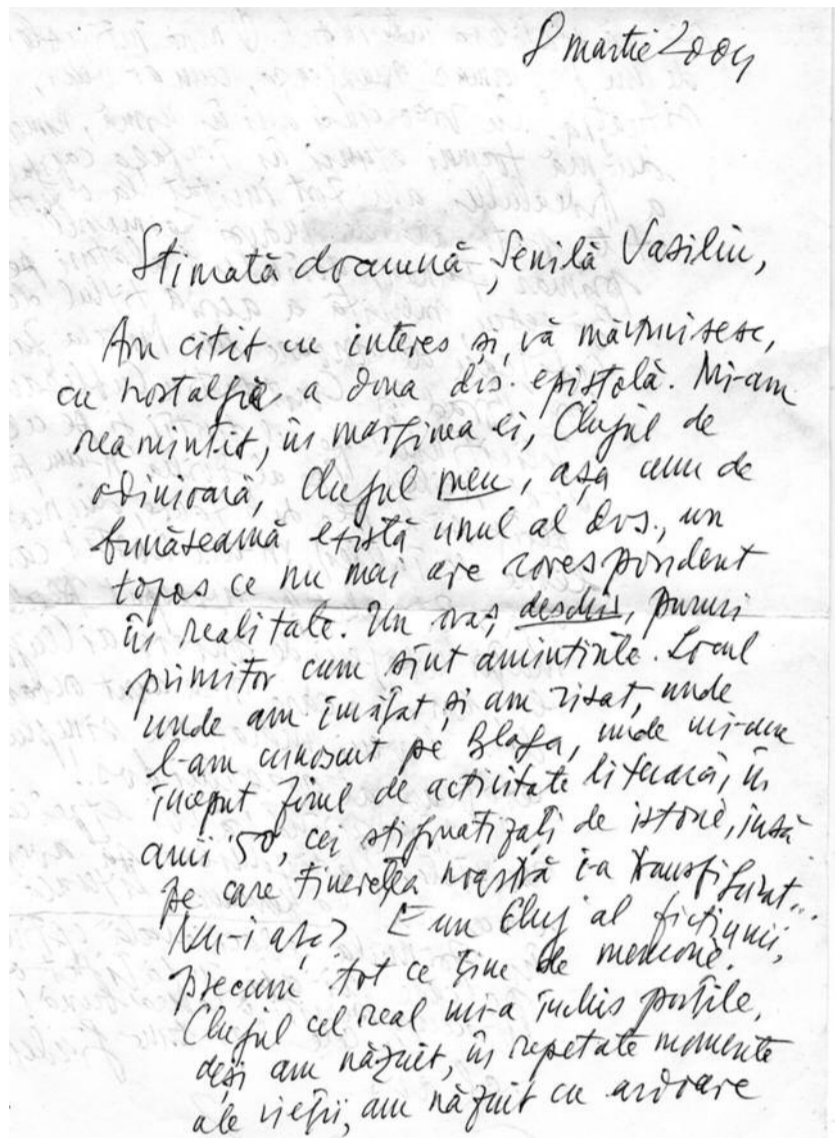

Nostalgia după Cluj

Cu scrisul său acid și direct prin care atacă mizeria culturală de ieri și de azi, prin care vestește lipsa de ținută morală a intelectualilor angajați politic și lucrativ, indiferent de regim, Gheorghe Grigurcu lasă impresia unui permanent

nemulțumit de tot și de toate cele ce s-au petrecut și se petrec în societatea românească. Partea dureroasă a lucrurilor e că de cele mai multe ori are dreptate. Interior însă, Gheorghe Grigurcu e un sentimental rănit de viață în marea

lui dragoste: Clujul tinereții sale, Orașul de pe Someș s-a arătat până la capăt ingrat cu admiratorul său. În loc de orice comentariu, redăm alăturat textul unei scrisori adresate unei alte persoane nostalgice după Cluj. (M.Ș.V.)

Volume publicate

Poezie

- Un trandafir învață matematica (1968)
- Trei nori (1969)
- Râul incinerat (1971)
- Salută viața (1972)
- Înflorirea lucrurilor (1973)
- Apologii (1975)
- Rigoarea văzduhului (1978)
- Contemplații (1984)
- Cotidiene (1986)
- Oglinda și vidul (1993)
- Un izvor bolborosind înăuntrul termometrului (1996)
- Nimic n-ar trebui să cadă (1997)
- Amarul Târg (1997)
- Dealul purtat de scripeți (1999)
- Spațiul dintre corole (2000)
- Acul și steaua (2001)
- De unde până unde (2002)
- Natură moartă și vie (2003)
- Un trandafir învață matematica, ediție definitivă a creației poetice de până în anul 2000 (Ed. Vinea, 2004)
- Calendar (2004)
- Fiindcă (2005)
- Castele în Spania (2005)
- Șterge soarele de praf ca pe-o mobilă (2006)
- Muzeu (2008)
- Cerc și punct (2010)
- Nimic n-ar trebui să cadă (2011)

Critică, istorie literară, publicistică

- Miron Pompiliu și Junimea (1969)
- Teritoriu liric (1972)
- Idei și forme critice (1973)
- Bacovia - un antisentimental (1974)
- Poeți români de azi (1979)
- Critici români de azi (1981)
- Printre critici (1983)
- Existența poeziei (1986)
- De la Mihai Eminescu la Nicolae Labiș (1989)
- Peisaj critic, I, II, III (1993, 1997, 1999)
- E. Lovinescu între continuatori și uzurpatori (1997)
- Cum am devenit stalinist (1997)
- A doua viață (1997)
- Imposibila neutralitate (1997)
- Dialoguri crude și insolite (1999)
- Amurgul idolilor (1999)
- Poezie română contemporană, I, II, (2000)
- Amintiri din epoca de platină (2000)
- În răspăr (2001)
- Repere critice (2001)
- În jurul libertății (2003)
- În pădurea de metafore (2003)
- Post-texte (2003)
- Jocul literaturii și al sorții (2004)
- Vorbind, în colaborare cu Laszlo Alexandru și Ovidiu Pecican (2004)
- De la un critic la altul (2005)
- La ce oră vine dentistul (2005)
- Din Jurnalul lui Alceste (2005)
- Fișele unui memorialist (2006)
- Opinii în genere inconfortabile (2007)
- Breviar Cioran (2007)
- Întrebări, răspunsuri, întrebări, interviuri (2007)
- O provocare adresată destinului. Convorbiri cu Dora Pavel (2009)
- Exerciții de adevăr (2011)

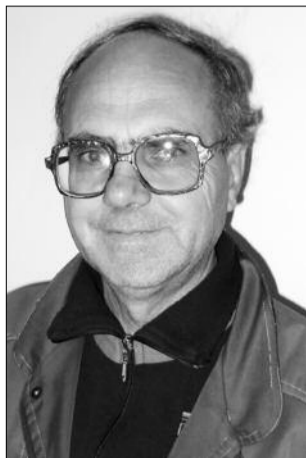
Bibliografie selectivă

- Ștefan Aug. Doinaș, *Lampa lui Diogene*, București, 1970, p. 144-145.
- Ion Negoitescu, *Lampa lui Aladin*, București, 1971, p. 235-238.
- Mircea Iorgulescu, *Al doilea rond*, București, 1976, p. 154-163.
- Dan Cristea, *Faptul de a scrie*, București, 1980, p. 338-343
- Mircea Martin, *Singura critică*, București, 1986, p. 201-215;
- Gabriel Dimisianu, *Lumea criticului*, București, 2000, p. 326-333;
- Nicolae Manolescu, *Literatura română postbelică. Lista lui Manolescu*, vol. III, Brașov, 2001, p. 266-278.
- Marian Popa, *Istoria literaturii române de azi pe mâine*, vol. II, București, 2001, p. 1117-1118.

Premii și distincții

- Premiile Uniunii Scriitorilor din România, ale Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova, Asociației Scriitorilor din București, ale revistelor „Familia”, „Convorbiri literare”, „Poesis”, „Euphorion”, „Mozaic”, „Argeș”, „Cuget liber”, Premiul național „Tudor Arghezi” (Tg-Cărbunești), Premiul orașului Bistrița, premiul Serilor de la Brădiceni, premiul Festivalului internațional de poezie Emia (Deva), premiul Asociației Culturale „Duliu Zamfirescu” (Focșani), premiul „Opera Omnia” al Uniunii Scriitorilor din România, premiul orașului Beclean, premiul de poezie (Desești, Sighet), premiul „Virgil Mazilescu” (Corabia), premiul Consiliului Județean Gorj
- Premiul Național Monica Lovinescu-Virgil Ierunca 2009 Premiul National de Poezie „Mihai Eminescu” – Opera Omnia pe 2015
- Cetățean de Onoare al municipiului Botoșani, 2016

(Sursa: Wikipedia)

Carte străină

O fructuoasă inversare mitologică

Deși este deficitară în materie de construcție narativă, nereușind să se articuleze convingător, să se impună printr-o impecabilă logică a povestirii, ficțiunea realist-fabuloasă *Medeea și copiii ei* (tradusă, cu scrupulozitatea adecvată, de Gabriela Russo, publicată de Humanitas, în 2014), de Ludmila Ulițkaia (scriitoare rusă, născută într-un sat din Urali, în 1943) realizează performanțe artistice notabile pe felurile paliere ale fabulației abundente, de-a dreptul captivante, găzduiește o seamă de personaje robuste, autentice, memorabile, ne oferă descrieri luxuriante de o profunzime indubitabilă, dialoguri savuroase, comentarii subtile (asupra existenței curente, nu de puține ori distorsionate) și, nu în ultimul rând, o viziune asupra lumii mai aparte, neconvențională, proaspătă, aurorală, apropiindu-ne treptat de Crimeea fascinantă, privilegiatul loc de intersecție al unor etnii rezistente și prețioase, dornice mai degrabă să coopereze constant, să se respecte reciproc, să conviețuiască în pace decât să se hărțuiască la nesfârșit, să se blameze frecvent ori, și mai și, să se lase în voia cine știe căror imbolduri hegemonico-acaparatoare.

În ciuda faptului că n-a putut naște niciun copil în tinerețea ei, cât se poate de normală altminteri, grecoaica Medeea Mendes din Teodosia (localitate situată în Crimeea), văduvă ajunsă în toila bătrâneții, iubește mult de tot copiii celorlalți, pe care îi tratează în cel mai matern mod cu putință, permițându-și să inverseze datele cunoscutului mit antic al femeii înfuriate pe soțul infidel, gata să-și devoreze odraslele nevinovate. În casa-i modestă își găesc adesea adăpost mulți vitregiți ai sorții. Răsplătindu-i ospitalitatea „fiecare nou-venit îi aducea cadouri, și Medeea le primea ca și cum erau destinate casei și nu ei personal”. Vizitată de nepotul Gheorghi, bătrâna gazdă se dovedește extrem de generoasă. Generozitate dovedită și față de alte rubedenii ale sale, care, după ce i-au trecut pragul casei, ajung să se simtă ca-n sânul lui Avraam.

Cu multă vreme în urmă, Medeea Sinopli fusese „premianta clasei”. Statut obținut „cu multă trudă și cu bătaură la mână”. Mulți și multe o admiraseră pentru „curajul, independența și manualitatea ei, tipic feminină”. În timpul adolescenței rămăsese orfană, se deprinsese să guste „bogăția nuanțelor” (atunci când îi scria vreunei prietene de departe), trăise o experiență mistică, primind semne tulburătoare de la părinții săi decedați, „se obișnuise (...) să doarmă puțin”, să vegheze mult, fusese călăuzită de „simțul responsabilității”, de acuta conștiință a limitelor sale.

În tinerețe îl cunoscuse pe stomatologul evreu Samuel Mendez, se căsătorise cu el, lucruse ca soră medicală într-un sanatoriu, „iubise marea mai mult decât orice”, aflase că „dincolo de legăturile simple de la cauză la efect dintre evenimente, mai există alte lucruri care le leagă, unele sunt de domeniul evidenței, altele sunt ascunse și câteodată de nepătruns”, avusese „încredere deplină în Cel-de-Sus”, fusese taxată de autoritățile neînțelegătoare ca „o mic-burgheză și o piatră de moară moștenită de la vechiul regim”, avusese grijă ca frații și surorile sale s-o apuce pe calea cea bună, să-și rânduiască viața cum trebuie, într-un mod exemplar, se împăcase totdeauna cu soarta, suferise atunci când „a simțit cu putere ce înseamnă neîmplinirea ca mamă” (fără a-i îngădui însă complexului sterilității să degenereze într-o obsesie

autodistructivă), căutase să-și vădească fertilitatea în plan spiritual, ocrotind din plin tot ce intra în relație cu ea, strânsese câteva lucruri mai acătării pe care le ținea într-un cufăr mic de piele, își întocmise o arhivă meticuloasă, detestase superficialitatea ce „aducea cu sine numai nenorociri”, dezavuase „legea asta a bunului-plac, a capriciilor, a toanelor, mofturilor și plăcerilor de moment”. După ce-i murise soțul, iubit și respectat, „a citit Psaltirea un an întreg”, începuse să creadă mai degrabă în Dumnezeu decât în hazard. Tocmai fiindcă „nu știa dram de teologie (...) simțea că sânul lui Avraam nu-i chiar așa de departe de locurile unde trăiesc suflete de creștini”. Prin 1955 „conduce micul spital”, de vreme ce „fusesse singurul felcer din Colonie”. Obișnuită cu orice fel de greutate, „Medeea era pregătită să ducă povara la nesfârșit”, „era singurul om care trăise după legea ei proprie”, prețuind într-o mult mai mare măsură autonomia decât heteronomia.

Antonello Da Messina

În orice situație, „râvna tăcută cu care creștea copiii, cu care muncea, se ruga și ținea posturile nu era ceva care venea din felul ei ciudat de a fi, ci din obligația pe care și-o luase de bunăvoie de a urma o lege abolită de toți pretutindeni”. Îmbrăcând „haine de văduvă”, „i-a impresionat pe toți cu frumusețea ei, cu chipul ei blajin pe care nu i-l remarcaseră până atunci”.

În lunga-i văduvie „a așteptat un semn al soțului de pe lumea cealaltă, așa cum așteaptă lumea poștașul cu scrisoarea trimisă de mult”. La moartea lui Stalin „a văzut durerea vie din sufletul oamenilor, le-a văzut lacrimile neprefăcute, a văzut, de asemenea, cum îl mai blestemă pe muștește cei care nu vor să le împărtășească durerea, dar a privit cu indiferență evenimentul”. În loc s-o sleiască de putere, apriga confruntare cu te-ai mira ce adversitate existențială „îi dăduse până la urmă Medeei vigoarea arborelui trainic, cu rădăcinile bine înfipite în solul pietros”, făcând-o să se simtă uneori aidoma lui Odiseu cel reîntors în Itaca.

În timp ce călătorise prin pitoreasca regiune a Rostovului cu intenția de a-și revedea o parte din rudele dragi, avusese ocazia să se convingă că „lumea era făcută astfel încât, în ciuda

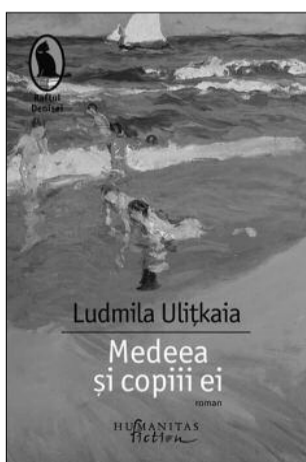
numărului tot mai mare de oameni și a zăpăcelii generale, a rămas aceeași, așa cum o înțelegea ea - plină de mici miracole, oamenii continuau să se întâlnească și să se despartă, și toți la un loc formau o țesătură cu un desen extraordinar”, sesizase că „de la putere nu se aștepta la nimic bun, se ferea cât putea și se ținea cât mai departe de oamenii apropiați puterii”.

Descoperind că, la un moment dat, răposatu-i soț avusese o legătură ilicită, primejdioasă chiar cu sora ei Sandra, trecuse printr-o criză cumplită, „o piatră grea atârna pe sufletul” său neobișnuit cu trădarea infamă, cu atitudinea libertină, cu infidelitatea rușinoasă, cu viciul compromițător. Cu toate că îmbătrânea, obișnuia să stea „ca stânca în fața mării”, să nu se dea bătută în fața sorții hărțuitoare, cătuși de puțin prielnice, să prețuiască „bunătatea și generozitatea celorlalți” mai mult decât orice altceva, căpătase încredințarea că „inteligența ascunde toate defectele”, înțeluse că „suferințele și necazurile sunt date doar pentru ca întrebarea „Din ce cauză” să devină „În ce scop” și pentru ca fiecare faptură umană să se dumirească într-o bună măsură asupra rosturilor existenței sale.

După ce a ieșit la pensie, Medeea și-a pierdut încetul cu încetul sprinteneala de altădată, a continuat să-și ospetească rudele apropiate și îndepărtate cu aceeași dărnicie nepuizabilă, străduindu-se să le înțeleagă atât calitățile, cât și defectele, a aflat cu durere că nepoata ei Mașa, autoare de versuri quasimistice, se sinucisese într-un moment de disperare erotică, a început să semene cu o icoană, și-a iertat sora păcătoasă ce-i atrăsese cândva soțul slab de minte într-o frivolă aventură extraconjugală, s-a străduit să-și țină unită familia din ce în ce mai împrăștiată prin întreaga lume, a rămas „neprihănită” până în ultimul ceas al vieții sale, trăite într-un mod profund, echilibrat, responsabil, fără a aluneca măcar o singură dată în vreo direcție prăpăstioasă, fără a se compromite cătuși de puțin, fără a se înscrie pe orbita puterii malefice, fără a renunța la demnitate, omenie, seriozitate.

Dintre toate personajele prezente în remarcabilul roman *Medeia i eio deti* (apărut, în original, în 1996), Medeea Sinopli ne reține cu deosebire atenția prin profilul ei mitologic inversat, prin robustețea-i sufletească, prin capacitatea de a rezista oricărei ispitiri malefice, de a rămâne o ființă integră, neîntinată până la capătul ființării sale nescutite de piedici, dificultăți, momente critice, prin neabătuta voință de a-i uni pe ceilalți (mai înainte de orice pe risipiții membri ai familiei sale) întru realizarea unui proiect demn de existență, prin disponibilitatea dialogală, prin generozitatea neistovită, prin ospitalitatea atât de firească și de degajată, prin permanent mărturisita credință în Dumnezeu (în niște vremuri când celor mai mulți le era aminte să păsească prin lume întorcându-i spatele lui Dumnezeu), prin ethosul său tonic, cu adevărat creator, prin neostoita-i râvnă de a se pune în slujba vieții nemistificate, prin vocația protectoare, prin toleranța nedrămuțată, prin curajul și stăruința de a-și preface sterilitatea fiziologică în fertilitate spirituală. Suntem într-un totu de acord cu Christa Wolf care afirmă, clar și răspicat, că valoroasa-i congeneră Ludmila Ulițkaia „captează cu mare talent farmecul unui loc unde se învâlmășesc destine, farmecul unui peisaj și, mai presus de toate, magia eroinei sale, Medeea”.

După ce-i murise soțul, iubit și respectat, „a citit Psaltirea un an întreg”, începuse să creadă mai degrabă în Dumnezeu decât în hazard. Tocmai fiindcă „nu știa dram de teologie (...) simțea că sânul lui Avraam nu-i chiar așa de departe de locurile unde trăiesc suflete de creștini”.

BUCUREȘTIUL DE IERI, DE AZI ȘI DE MĂINE

Cea mai recentă carte a Elisabetei Isanos, „Păsări, curți și grădini” – imn de dragoste închinat Bucureștilor, dar și studiu de caz în privința sănătății orașului, a locuitorilor săi și chiar a națiunii întregi – este una dintre cele mai surprinzătoare și mai binevenite apariții editoriale ale acestor ani. Concepută mai întâi ca un mod de a se raporta la mici fapte domestice, legate mai ales de salvarea unor vietăți ale cerului ajunse la ananghie ori de deplângerea situației unor arbori din vecinătatea casei măcelăriți fără milă de drijbele edililor, cartea Elisabetei Isanos devine cu fiecare pagină, până la cele patru sute ale ei, un jurnal de atitudine și de acțiune, un apel emoționant, avizat și imperativ la conștiința publică, pentru a-i trezi grija și răspunderea față de mediul în care ne trăim cu toții viața și de care ar trebui să fim cu toții responsabili.

Documentată temeinic, prin contact direct cu o realitate scăpată din frâu dar și prin apelul permanent și calificat la o vastă și selectă bibliografie, autoarea are iscusința aceea rară de a-l implica total pe cititor în demersul ei, de a-l face s-o urmeze, fie cu bucurie, fie cu revoltă, niciodată cu indiferență sau resemnare, pe toate drumurile și cărările pe care i le propune, de a-l familiariza cu situații, cu medii sau cu probleme mai puțin sau deloc cunoscute, pentru a-l face părtaș la ideea de a pune gândul și umărul la intrarea în firesc a lucrurilor.

Fără a fi în niciun caz didactică, ci dimpotrivă, spumoasă, inventivă, antrenantă, fermecătoare, Elisabeta Isanos ne predă totuși o lecție măiastră de cunoaștere a rosturilor fundamentale ale vieții unui oraș și, în cele din urmă, ale unei țări, de implicare în restabilirea acestor rosturi atunci când, din neștiință, din lăcomia ori din dezinteresul unor factori de decizie politică ori administrativă, dar și din inerția ori din ignoranța noastră, a celor mulți, ele au fost date peste cap.

Astfel, pentru o punere în oglindă și pentru stimularea ideii de continuitate în bine, sunt frecvente referirile la orașul de odinioară, la Bucureștiul grădinilor, al livezilor și al podgoriilor, la Bucureștiul edificiilor istorice, la Bucureștiul monumentelor culturale, la Bucureștiul personalităților artistice, literare, științifice, în contrast cu tablourile dezolante ale orașului de astăzi care tinde parcă să-și piardă memoria, copleșit de noxe chimice sau sonore, schilodit de construcții ridicate fără nicio logică urbanistică, văduvit peste limita suportabilului de parcurile sale publice, în vreme ce indivizii „care fură din spațiul respirabil al orașului se numesc acum *dezvoltatori*”. Scene ca acestea, descoperite în plină vară în noua piață din fața Universității, Piața Statuilor, cum o numește autoarea, devin tipice pentru un oraș în care asfaltul și materialele plastice încep să înlocuiască până la saturație iarba și arborii: „E sfârșit de iulie, vacanță, toată lumea se joacă la umbra unui palmier de plastic, pe un petic de plajă fictivă, printre flori infantile de lemn și oi de placaj. (...) Ce să însemne oare (...)? Că ne tragem, ca și orașul, dintr-un cioban mioritic sau că suntem cu toții o turmă?”

De altfel, această Piață a Statuilor, ca și Palatul Șuțu, devenit Muzeul de istorie al orașului București, curtea Bisericii Ruse și apartamentul propriu de la etajul 7 al unui bloc de pe aceeași stradă (Ion Ghica) și, într-un sens ceva mai larg, Centrul Vechi al orașului reprezintă pentru Elisabeta Isanos un fel de *Axus Mundi*, punctul de plecare și de întoarcere al tuturor peregrinărilor sale, fie că este vorba de expediții propriu-zise (totdeauna în doi, cu atât de inimosul, discretul și devotatul G.) prin feluritele cartiere ale orașului, alteori dincolo de hotarele acestuia (Pădurea Băneasa, Palatul Mogoșoia, Lacul Snagov etc.), fie de cercetarea migăloasă și sistematică a unei bibliografii impresionante, pentru a descoperi, pentru a pune în lumină, pentru a compara, pentru a stabili sensurile exacte, pentru a salva de la uitare nume de păsări, insecte și animale, nume de arbori și flori, ca și nume de oameni care și-au dedicat viața studierii acestor factori de mediu fundamental necesari pentru existența normală, echilibrată, în armonie cu sine însăși a

ființei umane.

Aducând în discuție cu o artă aparte toate aceste mărturii ale unor trăiri personale ori ale unor experiențe glorioase, atestate cărturărește de veacuri și de milenii, ea reușește să facă din cartea sa o demonstrație convingătoare a nevoii omului, apăsat de grija zilei de mâine ori furat de excesele civilizației industriale, de a se reîntoarce, până nu este prea târziu, la condițiile strict necesare existenței sale, din ce în ce mai amenințate, mai primejdiate.

O astfel de demonstrație, pe cât de amănunțită, pe atât de amară, are ca obiect însăși Piața Statuilor, despre care am amintit și pe care autoarea o urmărește în timp, cu inima plină de revoltă și neputință, cum se transformă, din nu se știe ce rațiuni, dintr-o peluză verde, bogată, necesară, străjuită de arbori umbroși, într-o platformă imensă de beton, înconjurată de mesteceni firavi (siberieni), care se usucă văzând cu ochii în condițiile climaterice ale Câmpiei Române. Fără să mai vorbim de modul cu totul în afara normelor științifice în care au fost tratate, arheologic vorbind, urmele de viață și de civilizație din subsolul locului (cimitir, temelii ale mănăstirii ori ale fostului Colegiu Sfântul Sava etc.), ori în care au fost dislocate, cu acest prilej, și remontate apoi anapoda, cunoscutele, sacrele statui ale lui Mihai Viteazul, Ion Heliade Rădulescu, Gheorghe Lazăr, Spiru Haret. Și totul, sub pretextul construirii unei parcuri subterane care, în fapt, nu rezolvă nimic. „Să se fi petrecut toate acestea pe vremea lui Ceaușescu – scrie cu năduf autoarea – câte lacrimi ar fi stărnit, aici și în alte părți! *Demolarea trecutului*, spuneau mai demult. *Tiranul alfabet!*” Și mai departe: „Când totul va fi terminat, prevăd că vor fi aduși copaci în hârdaie, anomalie a vremurilor noastre, simbol al rupei legăturii cu pământul, copaci fără umbră și fără viitor”. Ceea ce, după cum am văzut, s-a și întâmplat.

Că asemenea monstruoase brutalizări ale mediului, și nu numai, s-au înregistrat cu nemiluita în vremea de tristă amintire a dictaturii ceaușiste, nu mai începe îndoielă. Chiar și în cazuri ca acela de la Lacul Morii când, ne spune Elisabeta Isanos, „o lucrare necesară (de protejare a Capitalei de o posibilă inundație catastrofală n.n.) s-a transformat, atunci, într-o agresiune, într-un atac diabolic și perfid asupra oamenilor și, mai mult decât atât, asupra celor morți”. Pentru că, „scoși din casele lor «de veci» și duși cu miliția într-un loc blestemat, sordid, infernal, ca și pușcări în care intrau când erau vii, morții erau tratați ca infractori”. Așa cum, din păcate, continuă să se întâmple, după cum am văzut, până în zilele noastre, și cu viii și cu morții. Având de astă dată ca motor blestemul globalizării prost înțelese? Sau, dimpotrivă, înțelese perfect?

Aflați sub puterea acestui blestem, sub „presiunea unei amenințări, mereu amânate”, bucureștenii, dar nu numai ei, par a trăi totuși – așa cum ni-i arată Elisabeta Isanos – cu inconștiența pasagerilor de pe Titanic de dinaintea tragediei. Iată-i, de pildă, într-un tablou vivant, la un grătar la iarbă verde, într-o zi cu mult soare, la Pădurea Băneasa, unde se etalau, cât vedeai cu ochii, „cărniuri pregătite, de-a valma cu burți, coaste și spinări dezgolate, încât nu mai știai care erau pentru fript pe jar și care pentru pârlit la soare”. Drept pentru care, scrie cu umor amar autoarea: „Cred că peste sute de ani, poate mai mult, dacă rămâne vreo amintire despre noi românii, se va spune că pe 25 decembrie erau adorați porcul și Moș Căciun, iar primăvara, la o dată schimbătoare în funcție de fazele lunii, era sărbătoarea grătarelor cu mititei”.

Dar dincolo de *lamento*-urile și disperările sale, dincolo de strigătul său de revoltă în numele cetății, Elisabeta Isanos caută și sugerează tot timpul soluții de îndreptare. Iar unele din cele mai neașteptate dintre acestea își află punctul de pornire, ei da!, în plină stradă, într-o zi cu zăpadă și zloată, când scriitoarea se împiedică într-un morman de cărți vechi, aruncate acolo fără milă, în picioarele trecătorilor. Fără să știe neapărat despre ce cărți

era vorba, ci în primul rând din respect pentru litera tipărită, ea le culege din mocirlă și le duce acasă. După ce le usucă și le curăță de noroi, are surpriza să constate că dăduse pur și simplu peste o colecție de cărți rare. Fapt de două ori năucitor: mai întâi, pentru felul în care Bucureștiul își poate arunca la tot pasul în cale unele din comorile lui, și apoi, pentru marcarea gradului de condamnabilă ignoranță al unei bune părți a locuitorilor săi. Pusă în fața acestei revelații, scriitoarea notează: „Am recuperat din noroi o bibliotecă, în care am găsit răspunsuri la unele întrebări și îndoieli”.

Una dintre aceste cărți, *Discussions politiques*, îi aparține scriitorului francez Émil Faguet, care analizează pe toate fețele consecințele și învățămintele Revoluției franceze de la 1789. Carte venită tocmai bine pentru un spirit scormonitor ca acela al Elisabetei Isanos. Căci tot după o revoluție ne aflăm și noi, românii. E drept, după mai bine de două sute de ani decât francezii. Dar multe dintre problemele de atunci ale Franței sunt de o stringentă și dureroasă actualitate pentru România de astăzi. Am putea spune, cu atât mai mult pentru noi. Scrie, de pildă, gânditorul francez: „pentru a avea propria aristocrație, democrația trebuie să-și formeze electoratul, e singura ei șansă de a supraviețui”. De o aristocrație intelectuală avem și noi nevoie acum, remarcă Elisabeta Isanos, iar pentru asta, notează ea cu toată îndreptățirea, „învățământul e singura instituție prin care democrația se poate aristocratiza, creându-și propria elită”. Și asta, pentru a nu ne topi ca fulgur în apă într-o Europă mașteră pentru țările mici, conduse de politicieni obtuzi, fără substanță intelectuală și fără dragoste de țară. Căci, așa cum prevedea același Émil Faguet cu aproape o sută cincizeci de ani în urmă, Europa tindea încă de pe atunci a fi „prada unei națiuni oarecare, cu idei înguste, cu tradiții puternice și cu un patriotism încăpățânat”. Fapt care se întâmplă astăzi, sub privirile noastre.

Nu vreau să-mi închei aceste succinte însemnări fără a aminti încă o dată despre serviciul de urgență – simbolic în multe privințe – pe care scriitoarea îl organizează clipă de clipă, în apartamentul său, pentru salvarea vieții micilor zburătoare aflate în dificultate. Acționând parcă după modelul *si tous les gars du monde*, ea formează ori aderă la adevărate rețele de salvatori, în care se remarcă, în afară de propriul soț (inginerul Gabriel Goian, autorul numeroaselor și inspiratelor fotografii care întregesc în mod fericit mesajul acestei cărți), neobosita și mult dăruita Andreea Sion, o tânără profesoară specializată în limba și literatura japoneză, dar și în voluntariatul cel mai activ închinat viețuitoarelor non-umane ale urbei, personaj charismatic, despre care s-ar putea scrie un roman fabulos. Poveștile legate de aceste întâmplări sunt adeseori de o duioasă sfâșietoare. Așa cum sunt, de altfel, și cele privitoare la mulți dintre „eroii” cunoscuți (cum ar fi pictorul Murivale, cu originalele și avântele sale expoziții în aer liber) ori anonimi ai orașului (Bătrânul cu cratița în cap, Cântătorul din frunză, Domnul Viorel-Taximetristul ori Mama Păsărilor, pentru care „păsările sunt preoții care-i cântă toată ziua lui Dumnezeu, iar copacii sunt templele lor”).

Dar, dincolo de problematica gravă a acestei cărți de excepție, memorabil rămâne în același timp modul în care Elisabeta Isanos știe să se apropie de zonele sale de interes, stilul de abordare a faptelor, profunzimea și noblețea frazei, turnată adeseori în formulări greu de uitat. Pleidând pentru un București cu multe frumuseți ascunse, pe care i le descoperă, cu multe și grave probleme edilitare, pe care i le deplânge, dar și cu multe potențialități, pe care i le relevă, scriitoarea ridică până la înălțimi amețitoare miza acestei cărți, atunci când – adaptând la situația dată o bine cunoscută aserțiune a părintelui Nicolae Steinhardt – ne pune în fața cutremurătorului adevăr, potrivit căruia „ideile nu sunt nimic fără oameni dispuși să moară pentru ele”. Cine va ridica mânușa? Pentru București, pentru România.

Documentată temeinic, prin contact direct cu o realitate scăpată din frâu dar și prin apelul permanent și calificat la o vastă și selectă bibliografie, autoarea are iscusința aceea rară de a-l implica total pe cititor în demersul ei, de a-l face s-o urmeze, fie cu bucurie, fie cu revoltă, niciodată cu indiferență sau resemnare, pe toate drumurile și cărările pe care i le propune, de a-l familiariza cu situații, cu medii sau cu probleme mai puțin sau deloc cunoscute, pentru a-l face părtaș la ideea de a pune gândul și umărul la intrarea în firesc lucrurilor.

*Elisabeta Isanos: „Păsări, curți și grădini”, Tipo Moldova 2015

Apă neagră – metafora unei geneze

Nicolae Stan, originar din Crăsani, Ialomița, membru al Cenaclului de Luni și al Cenaclului „Junimea”, a debutat în 1984 cu volumul de proze *Boare de Waterloo*, la Editura Cartea Românească. Au urmat romanele *Așezarea* (Editura Cartea Românească, 1989), *Apă neagră* (Editura Nemira, 1999), *Evelyn* (Editura Global Lex, 2003), *Ceață pe Tamisa* (Editura Cartea Românească, 2013) și eseurile filozofice *Nietzsche, ermitul vesel* (Editura Economică, 2011) și *Incursiune în sfera publică românească. Modele europene* (Editura Eikon, 2011).

Romanul, *Apă neagră*, pentru care autorul a primit Premiul pentru Proză al Asociației Scriitorilor din București, este structurat în cinci capitole (*Inspeția (I)*: '90, *Osman*: '45-'49, *Exodul*: '49-'89, *Inspeția (2)*: '95, *Execuția*: 23 august '99) și surprinde momente esențiale din viața comunității rurale, microcosmos supus unei legi universale, aceea a supremației colectivului asupra individului. Aspecte ale vieții cotidiene, rapoarte ale Serviciilor de Securitate, studii socio-antropologice, fenomene ale naturii ce se înscriu în aceeași dominantă a controlului absolut, toate acestea curg lin precum cursul Ialomiței, doar din când în când involburat de o mână nevăzută. Fără vreun alt preambul, în afară de un citat din Platon, autorul îl introduce pe cititor în atmosfera...unei nunți?! Este prima impresie creată cititorului în fața cărui se derulează chipurile câtorva nuntași din satul Crăsani, județul Ialomița. De fapt, este vorba despre o fotografie a unei nunți (pretext narativ pentru fotografierea, în plan simbolic, a unei epoci), ce va constitui obiect de analiză alături de alte documente, scopul fiind acela de a reconstitui o întregă lume: „Recuperarea istoriei se realizează punând în funcțiune izvoarele ei autentice, viața de zi cu zi a oamenilor, sacralitatea acestei vieți peste care deseori trecem fără să o sesizăm”.

Pe măsură ce scrierea avansează, informația se diversifică, printre rapoarte, statistici, doctrine fiind prezentate, cu măiestrie, scene de familie, evenimente din viața comunității și ecoul acestora în mentalitatea colectivă, credințe și valori ale crăsănenilor. Menirea tuturor momentelor din viața personajelor este aceea de a prezenta multiplele fațete ale istoriei, precum și dualitatea sufletului uman, pendulând între viață și moarte, ascensiune și cădere, extaz și agonie, apa – element al purității și regenerării, și expresia ei în planul metaforei – „apă neagră” – element al distrugerii, al unei lumi ce se stinge pentru ca alta nouă să se nască. Chiar dacă, din punct de vedere ierarhic, personajele se diferențiază, acestea evoluează în aceeași direcție și după aceleași valori, ghidate de o voință colectivă: Solomon Albu, „primarul și starostele de netăgăduit al așezării”, Președinte al Sfatului Popular, impresionează prin figura impozantă de conducător („crăsănenii începuseră să și-l reprezinte ca pe un trimis printre ei de către mai marii activiștilor comuniști, pentru a întrona și în Crăsani, odată pentru totdeauna, egalitatea și echitatea de care vorbeau cu mare aplomb mulți bărboși considerați importanți”); Băncilă Paul, contabil la Colectiva mai întâi, apoi al Cooperativei de Consum; Crăciun Mituș, „cel mai revoltat pe acest destin nedrept, (...) un tânăr țaran sărac și cinstit”, secretar al Sfatului Popular; Moise Ștefan („luptător pe amândouă fronturile”); Ilie Iulian („un țaran cumsecade cu toată lumea”); Toma Aurel (vicepreședinte și viitor președinte al Sfatului Popular); Pandrea Mihai („până în '47 căpitan în Garda Regală; considerat chiabur). Despre crăsăneni, circulau multe vorbe: că ar fi bețivi, că „prinseau pești cu carul cu boi”, că erau „băutori de lapte” (din cauza numărului mare

de oi), că erau nemuritori. La multe dintre acestea, cugeta Pandrea Mihai, cel care îl predase pe Cernomîrdin, fiind apoi condamnat pentru „uneltire împotriva ordinii sociale” și trimis la Canalul Dunărea-Marea Neagră.

Specialistul-muzeograf, Valere Marinescu, va întocmi dosarul ce cuprinde informații despre urmărirea, capturarea și moartea sovieticului Osman cel Negru / Cernomîrdin, trădător al cauzei comunismului. De altfel, acesta apare în fotografia de la nunta lui Moise Ștefan și Moise Olimpia, personaje la fel de importante în economia romanului. Reconstituirea vieții fiecărui personaj se bazează pe amănunte ținând de momente, stări, încercări, conflicte care, la un moment dat, se estompează, lăsând loc spectacolului ființei umane, care nu se dezice de nicio provocare din partea vieții. Autorul păstrează culoarea locală, prezentând viața sub toate aspectele sale: de la țaranul de rând antrenat în vârtejul istoriei, mediul social-politic (calitatea de cetățean, tot mai mult înăbușită de Stat) cu toate frământările sale (teama de doctrină, de a se exprima liber, înființarea Gospodăriilor Colective, reprimarea mișcărilor reacționare), până la cucerirea libertății – decembrie '89.

Autorul zugrăvește realist, prin descrieri, rapoarte, documente o lume dominată de principiul „cine nu e cu noi, e împotriva noastră”: „aici, tot satul forma un neam, cu tot soiul de ramificații (...). Munca în comun, acolo unde-și aveau caii și căruțele și alte acareturi, îi transformase într-un singur corp, cu mii de membre și capete, dar cu același ritm și aceeași direcție în mișcare. Fără această coordonare perfectă, li se spunea, nația crăsăneană nu-și putea arăta splendoarea ei unică”. Cei care „se retrăgeau în primitivismul și-n individualismul lor retrograde” erau dușmanii de clasă, ce trebuiau reduși la tăcere, în numele unui Bine colectiv. Moise Ștefan și Pandrea Mihai, revoltații care nu sunt de acord cu metodele acestui Bine, sfârșesc prin a se înscrie în Gospodăria Agricolă Colectivă. Își înecă amarul în vin, având pentru un moment, iluzia controlului asupra mersului frenetic al istoriei: „Universul se transformase într-o smochină amară de nedigerat, iar ei erau înghesuți în miezul ei, erau nimiciți de un mecanism străin și inflexibil”.

În această lume în care vocea individului este înăbușită, se remarcă personalitatea lui Solomon, ce domină universul romanesc: „Stejarul așezării, zâmbea când harul crăsănean se revărsa susurând mios pe lângă urechile lui mari, impresionate și fericite. Era poporul lui talentat și muncitor, era o nație de cântăreți, iar el însuși Primul Bărbat al acestei guri de rai.” Autorul punctează foarte bine atotputernicia lui Solomon peste așezarea rurală, prin utilizarea posesivului: „nația” crăsănenilor era a lui, toate onorurile îi erau închinat lui (de pildă, „Cântarea Crăsănenilor”). Personajul amintește chiar de regele Solomon din Vechiul Testament, vestit pentru înțelepciunea sa de a conduce poporul.

În această societate prea mult indoctrinată, spectacolul autentic ocupă un rol din ce în ce mai important: „De altfel, însăși viața dintotdeauna a crăsănenilor fusese un veșnic spectacol ivit din succesiunea de schimbări și de influențe de aiurea, care-i copleșise și, de asemenea, le strecurase în sângele lor tumultuos morbul adaptării”. Mecuriile de fotbal sau balurile de la Căminul Cultural erau prilejuri de sărbătoare pentru crăsăneni. Spectacolul nu este prezentat doar în formele sale *cuminți*, autorul lărgind orizontul observației până la erotism, cuvintele stând martore ale lipsei de pudicitate, scenele erotice venind parcă să sfideze ordinea socială prestabilită. Pentru crăsăneni, îndemnul

horațian „Carpe diem!” devenise expresia unei singure libertăți ce nu putea fi înăbușită de regim: aceea de a dori și de a iubi pătimaș. Plăcerea amantilor pare să anihileze orice restriște, măcar și pentru un moment. Sodoma și Gomora renasc sub ochii cititorului din ruinele unei sensibilități umane strivite și ea de interesul de partid sau de realizarea cotelor impuse de Stat.

Ca un adevărat demiurg, autorul nu întârzie să dea și pedeapsa pentru păcatele zămislite „sub comanda unui regizor magnific”: în iunie '70, un dangăt de clopot avea să anunțe o catastrofă și, odată cu aceasta, urmarea la „credința crăsănenilor în ei înșiși, ca fiind propriii lor stăpâni, și în prezentul lor perpetuu”. Inundația ce avea să lovească din plin satul era ca o trezire „dintr-un somn pervers”. Potopul a durat șapte zile, atenția îndreptându-se către o altă forță, superioară omului, cea a naturii, ce se dezlănțuia pedepsitor prin „apa cea atotputernică și stăruitoare”. Urmările potopului se înscriu în aceeași direcție a dezintegrării: „Crăsănenii un dormiseră șapte nopți în șir. Ochii li se înroșiseră, aveau bărbi și firele albe se înmulțiseră. Privirile lor se plimbau absente peste apa neagră care le înconjura casele și averea”; apa din fântâni devenise nepotabilă; bătrâni, femei și copii s-au îmbolnăvit grav și au existat paisprezece morți. Valențele *apei* rămân pozitive, căci ea purifică, smereste; *neagră* devine pentru că se încarcă de murdăria păcatului. Iată metafora plasată cu abilitate printre inspecții, „probe de limbă”, „orientări valorice”!

Într-o societate în care totul se putea duce oricând *pe apa sâmbetei*, oamenii aveau nevoie de o schimbare, de certitudini. Ca un adevărat conducător, Solomon le promite în discursul său: „Vom înălța o lume nouă! Vom face o sistematizare a satului!”. Reacția nu întârzie să apară: „Toma aplaudă primul și după el începură și ceilalți să-și lovească palmele cu mare elan, câteva minute în șir, cu fețele extaziate de viitorul pe care-l întrezăreau că plutește în aer pentru ei, ca un fruct gata copt, ce urma să le pice exact în gura larg deschisă și pregătită să înfulece toate vitaminele îndelung pregătite”. Rutina sătenilor este și ea *fotografiată* prin scenele de familie (masa, cearta dintre soți pe seama infidelității, discuții cu privire la sosirea celor doi ingineri agronomi, Lazăr și Leonte, curățatul viei). Nu lipsesc nici ironia specifică țaranului român, nici descrierea pitorească, presărate printre scenele de frământare socială: „Se arăta o zi strălucitoare, parcă turnată în cristal pur. Pale abia simțite de aer cald cutreierau văzduhul transparent. Jur-împrejur, din mugurii și frunzele viței de vie, precum și din iarba fragedă înstăpânită peste tot, se revărsa, neprihănită și odihnitoare, verdeața primăvărată. Totul era cufundat într-o tihnă desfătătoare, fără nimic improvizat sau contrafăcut. Căci ea era dublată apăsător de o senzație de ordine eternă, subtilă, de nespus”. Pe acest fundal cu iz de nostalgie auctorială, se petrec evenimente ce marchează existența crăsănenilor: dispariția neașteptată a celor doi ingineri agronomi, moartea unora dintre vocile importante ale Crăsaniului, venirea inginerului Mircea Butnaru, terminarea podului de piatră de peste Ialomița (septembrie '89), dispariția lui Solomon, „cu câteva zile înainte de un Crăciun nespus de înșorit”. De altfel, acesta din urmă este momentul culminant, căci stindardul libertății avea să fie purtat de un copil având în jur de 13 ani, prin vocea cărui răsuna glasul de fier al libertății: „Tiranul a fugit! Va fi executat! Jos dictatorul!”. Imaginea fiului omului de serviciu al Primăriei, „înfașurat în tricolorul neamului lor viteaz”, ne duce cu

(continuare în p. 25)

Autorul zugrăvește realist, prin descrieri, rapoarte, documente o lume dominată de principiul „cine nu e cu noi, e împotriva noastră”: „aici, tot satul forma un neam, cu tot soiul de ramificații (...). Munca în comun, acolo unde-și aveau caii și căruțele și alte acareturi, îi transformase într-un singur corp, cu mii de membre și capete, dar cu același ritm și aceeași direcție în mișcare. Fără această coordonare perfectă, li se spunea, nația crăsăneană nu-și putea arăta splendoarea ei unică”.

Un regal – Ion Mureșan

Original și fără ostentație, renumitul poet echinoxist Ion Mureșan ne-a oferit, la sfârșitul lunii trecute (29 martie 2016), la Centrul Cultural Pitești, un regal poetic. S-a dovedit a fi exact omul care știe să creeze atmosfera potrivită și să livreze argumente care pot susține ideea că *lumea nu poate să existe fără poezie*, dimpotrivă, poezia în viziunea acestuia există pretutindeni (pentru că *frumusețea există pretutindeni*, ar fi spus Rilke), prin ea poetul atinge o veritabilă iluminare interioară care se revarsă apoi în/peste lume, aptă să o vindece. Este un scriitor sensibil, un mare căutător al formelor literare fidele propriei gândiri, o minte deschisă și un suflet efervescent – altruist, pentru care *aproapele* este

întotdeauna la fel de important ca și el însuși. Dacă Dostoievski era convins că *frumusețea va salva lumea*, Ion Mureșan crede că *poezia* va face acest lucru – îi contrazice pe cei care spun că în prezent se scrie prea mult, dimpotrivă, *se scrie prea puțin*, afirmă el, *în raport cu nevoia de însănătoșire și de purificare a societății în care trăim*. Fiecare poet participă cu forțele sale la această *tămăduire necesară*, cât și cum (se) poate, împreună făcând însă *forța vindicativă* mai puternică. Este nevoie de toți și este loc pentru toți – și împreună fac bine oamenilor. *Citești mai mult – trăiești mai mult* este deviza sa, de aceea *orice autor este o geografie care merită vizitată!*

Ion Mureșan este un autor care n-a agreat deloc aventura cantitativă a scrisului – el a publicat până în prezent numai trei volume de poezie, lucru care nu l-a împiedicat să primească – pe drept merit – Premiul Național de Poezie Mihai Eminescu pentru Opera Omnia, în anul 2013. Completând fericit genul liric cu eseistica, răspândit în antologii și interviuri, în traduceri și recitaluri poetice, Ion Mureșan este o prezență vie în spațiul literar românesc și totodată o prezență spectaculară.

Patologia lumii contemporane este multiplă, corpusul social suferă, se degradează constant, colectează infecții care trebuie eradicat, iar poezia are certe virtuți psihoterapeutice, dispune de *metaforele vindecătoare* în stare parcă să stimuleze *celulele gliale* care au rolul de a ne păstra neuronii într-o lume tot mai afectată, mai subtilă și mai inspirată în formele de proliferare a răului. Poezia este privită de autor așa cum era privită de T.S. Eliot, care în *Funcția socială a poeziei* vorbește despre ea ca despre o îndelednicire instinctivă de salvare a umanității din om și un mod de rezistență față de deteriorarea și/sau dispariția limbii în care gândești.

Prima parte a evenimentului s-a desfășurat sub forma unei întâlniri interactive, invitatul a primit întrebări

din public, cucerind prin savoarea răspunsurilor, prin sinceritatea implicării și prin umorul de bună calitate (totdeauna inserând în el un sămbure de adevăr și de învățătură). Temele dezbătute au fost diverse: ce este poezia; care sunt valențele ei *active*; dacă ea are un efect (terapeutic) mai bun asupra maladiilor interioare sau mai degrabă asupra celor exterioare; dacă este bine (sau nu) ca poezia să se miște între niște granițe (auto)impuse: care țin de limitările moral-religioase sau etic-laice, care țin de inserția biografismului și a întâmplării mărunte sau de limitele de (trans)scriere a ei în limbaj. De interes pentru publicul din sală, îndeosebi pentru scriitorii urbei, mulți dintre ei prezenți la eveniment, a fost relația lui

Ion Mureșan cu poetul/atemporal Mihai Eminescu, precum și atitudinea sa față de critica literară, viziunea asupra rolului scrierilor critice în formarea și formularea unui punct de vedere corect asupra cărților, puterea de orientare și de prelungire a vieții unei cărți prin intermediul criticului profesionist etc. După dialogul purtat cu cei prezenți, recitalul poetic în sine a delectat și a încântat deopotrivă, devenind și un argument al afirmațiilor teoretice. În lectura autorului, poezia a (re)devenit magică, limbajul și-a recăpătat puterile misterioase, atemporale, iar în altarul sufletului forța cuvintelor a putut aduce bucuria unei lumi redimensionate pozitiv. Poemele au avut puterea să trezească, așa cum scria cândva Novalis, acele tainice puteri și de a ne face să simțim prin cuvinte o lume neștiută, plină de strălucire, o lume de care cu toții avem nevoie. Ipostaza creatorului de poezie a fost completată de ipostaza omului mișcat (și motivat) de frumosul etern al lumii, de emoția și de iubirea pentru lumea noastră imperfectă, pe care artistul o acceptă necondiționat, prin vocație, și încearcă perpetuu să o tămăduiască.

O surpriză plăcută și totodată un exemplu de inspirație, probitate și mobilitate profesională mai ales, a oferit celor prezenți și editorul lui Ion Mureșan, Gavril Tărmure, directorul Editurii Charmides din Bistrița-Năsăud. În câteva cuvinte acesta a prezentat unele aspecte relevante din activitatea sa de promovare artistică și a creionat implicit un tablou cultural al orașului în care trăiește – constituind pentru mulți un exemplu de dăruire intelectuală. Așadar, piteștenii au avut prilejul să aprecieze o rodnică prietenie, dar și câteva proiecte reușite, cu vizibilitate în plan național (unele cu ecouri și în spațiul internațional), iar poezia – *calea regală a spiritului* – se poate spune că a beneficiat cu succes de o pledoarie specializată.

MAGDA GRIGORE

Leonid Dragomir

“Apostolatul urechii”

Publicarea la Editura Trei a cărții Papei Francisc, *Numele lui Dumnezeu este milostivirea*, (trad. de Cerasela Barbone, București, 2016), m-a nedumerit inițial, cunoscând profilul editurii axat pe cărți de psihanaliză, psihologie sau de graniță între acestea și filosofie, religie, sociologie etc. Pe parcursul lecturii am căpătat însă convingerea că nu a fost o alegere doar conjuncturală, ceea ce sper să reiasă întrucâtva și din cele ce urmează. Cartea cuprinde un dialog amplu cu jurnalistul vaticanist Andrea Tornielli prilejuit de convocarea în martie 2015 a Anului Sfânt al Milostivirii și, în final, Bula papală redactată cu acest prilej: *Misericordiae Vultus*.

Mesajul Papei Francisc este chiar cel din titlu, întrebările jurnalistului contribuind la aprofundarea și nuanțarea lui. Într-adevăr, prin simplitatea lor aparent banală, ele “scot din ascundere” de la sine înțelesurile care sunt cel mai adesea ignorate sau uitate. Spre exemplu, una dintre primele întrebări sună așa: “De ce are nevoie umanitatea de milostivire?”. Răspunsul Suveranului Pontif accentuează ideea că suntem o umanitate rănită care a pierdut sensul păcatului și uneori cade pradă deznădejdiei, crezând că boala de care suferă e incurabilă. Dimpotrivă, susține el, tot ce ni se cere pentru a fi iertați și a păși pe drumul vindecării este să fim în stare să ne recunoaștem păcătoși în fața lui Dumnezeu și să-i cerem milostivirea pe care el niciodată nu obosește să ne-o dea. Dacă nu putem nici atât, măcar să încercăm să o dorim cu sinceritate. O rază de speranță e suficientă pentru ca harul lui Dumnezeu să ne mângâie și să ne ofere soluții. În cuvintele Papei: “Doar cine a fost atins, mângâiat de blădețea milostivirii Îl cunoaște cu adevărat pe Domnul. De aceea am repetat deseori că locul în care se întâmplă întâlnirea cu milostivirea lui Iisus este păcatul meu”.

Multe dintre afirmațiile sale sunt la persoana întâi, referindu-se în special la experiența de confesor sau la întâlniri relevante cu oameni simpli. Accentul cade pe smerenie și pe atitudinea de a nu-l judeca pe celălalt: “Când am ascultat confesiuni, m-am gândit mereu la mine însumi, la păcatele mele, la nevoia mea de milostivire și deci am încercat să iert mult”. Însă recunoașterea nu doar declarativă, ci simțirea păcatului propriu și a nimicniciei persoanei tale în fața lui Dumnezeu presupun intervenția harului divin. Fără milostivire, deci fără har, omul nu poate face nimic; ba chiar nici lumea nu merită să existe. Numai că Dumnezeu nu este doar drept, ci și milostiv, alături n-ar mai fi Dumnezeu, ci ar fi ca noi, cei cărora păcatul ne-a împietrit inima. De aceea pentru a fi eficientă și pentru a nu provoca mai mult rău decât bine și justiția umană trebuie însoțită de milostivire în sensul că trebuie ajutați să nu rămână la pământ cei care au căzut.

Înțelesul etimologic al cuvântului milostivire este “deschiderea inimii față de cel în suferință”. Papa Francisc o consideră întâiul atribut al lui Dumnezeu și mesajul cel mai important al lui Iisus Hristos. Alături de compasiune care are un chip mai uman, de participare lăuntrică la suferința celuilalt – iar Iisus dă întotdeauna dovadă de compasiune neprivind niciodată drama umană din exterior – ambele sunt armele cele mai importante în lupta împotriva “globalizării indiferenței”. Tot ele se împotrivesc pierderii “uimirii în fața salvării care ți-a fost dăruită”.

Din punct de vedere practic, milostivirea are două aspecte: truesc și sufletesc. Posibilitățile de milostivire truescă (hrană, îmbrăcăminte, adăpost ș.a.) nu lipsesc în zilele noastre, lor trebuind să le urmeze actele de milostivire sufletescă. Între acestea, există patru care definesc ceea ce Papa Francisc numește “apostolatul urechii”: a te apropia, a ști să ascuți, a sfătui, a învăța pe celălalt, întâi de toate cu mărturia proprie. Din câte cunosc, calități de felul acesta se cer și unui bun psihanalist sau psihoterapeut, mai ales știința de a-l asculta pe celălalt cu înțelegere și compasiune, virtuți atât de rare în epoca “comunicării generalizate”. Este unul dintre motivele pentru care apariția acestei cărți la Editura Trei nu este chiar întâmplătoare. Chiar dacă între “terapia prin cuvânt”, cum mai este numită psihanaliza și confesiune sau spovedanie în Ortodoxie există diferențe, nu cred că prima interdicție sau face inutilă relația cu duhovnicul sau confesorul. La o întrebare a lui Andrea Tornielli, papa Francisc distinge între păcătos și depravat: în timp ce primul este capabil de căință, de recunoașterea stării de păcătoșenie în care se află, al doilea și-o maschează salvând prin diverse treptipuri aparențele și anulând astfel posibilitatea căinței. La depășirea acestui comportament duplicitar ca și la (re)descoperirea capacității de a iubi, poate contribui, cred, și psihanaliza. Mai departe alegerea este a fiecăruia, căci așa cum spune Sfântul Augustin, un mare explorator al meandrelor interioare ale păcatului: “Iubește și fă ce vrei”.

La o întrebare a lui Andrea Tornielli, papa Francisc distinge între păcătos și depravat: în timp ce primul este capabil de căință, de recunoașterea stării de păcătoșenie în care se află, al doilea și-o maschează salvând prin diverse treptipuri aparențele și anulând astfel posibilitatea căinței.

L.D.

Cronica literară

Un roman în limba germană cu specific românesc complet necunoscut

Procesul extrem de tortuos al întoarcerii autorilor și operelor în literatura română, odată sfârșită lunga noapte totalitară, în lipsa unei politici de stat cât de cât coerente, scoate uneori la suprafață - când nimeni nu se mai aștepta - nu numai drame și traiecte umane exemplare, desfășurate în exil în împrejurări de viață și moarte de mare demnitate, dar și corolarul lor transubstanțiat în produse artistice incredibile, de o certă valoare, zeci și zeci de ani cu totul ignorate. Importante câștiguri în domeniul creației propriu-zise, esențiale pentru configurarea normală a unei anumite etape de dezvoltare a literaturii noastre au rămas astfel, în mod mai mult decât condamnat, în afara fluxului vieții propriu-zise a literaturii, văduvind-o, pur și simplu, de un număr esențial de factori de progres. Este și cazul romanului *Apa trece... pietrele rămân* al doamnei Alice Albrich-Mavrocordat(o), o carte scrisă și apărută în limba germană sub titlul *Die Steine Bleiben* la Wollzeilen Verlag, în 1961; pentru prima dată tradusă în românește de către Magdalena Sima și publicată la noi de Editura Galaxia Gutenberg, abia în 2015. O revelație literară pentru cititorul român, nu mă feresc să o afirm, din mai toate punctele de vedere, deși atât de tardivă. Dar cine este acest autor cu un nume atât de exotic, aproape complet necunoscut în România până mai deunăzi și de ce romanul domniei sale, închizând în titlu, iată, o cunoscută zicală românească, trebuie restituit canonului literaturii române?

Voi spune mai întâi că am primit versiunea românească la *Die Steine Bleiben* prin diligențele rafinatului poet și traducător român, de mai mulți ani stabilit în Germania, Eugen D. Popin. Mulțumindu-i încă o dată, adaug că domnia sa a avut bunăvoința, de asemenea, să-mi semnaleze la vreme și o interesantă "recenzie" la carte, apărută la Viena, în ziarul *Diaspora TV*, întocmită de jurnalistul Mihai Anthony. Materialul respectiv s-a dovedit extern de prețios mai cu seamă grație precizărilor biografice care îl însoțesc cu privire la viața și activitatea scriitoarei Alice Albrich-Mavrocordat(o), în fond, o serie de note conținând largi extrase din lucrarea cu caracter biografic, în curs de pregătire de către autorul român de origine șvabă, intitulată *Alice Zekély Albrich-Mavrocordat - o scriitoare enigmatică*. Născută în 1907, într-o mică localitate de lângă Viena, în familia unor intelectuali austrieci (tatăl, ofițer la un moment dat în armata austro-ungară, se pare că avea ascendenți români în Transilvania), la 11 ani, Alice Zekély se stabilește cu familia în Ardeal (din câte se pare la Sibiu). Va urma la București un liceu francez (din alte surse de informație, german). Înaintea examenului de absolvire, la numai 17 ani, Alice Zekély se îndrăgostește de principele moldovean George Mavrocordat, cu 10 ani mai mare, cu care se mărită. Îl va urma în palatul princiar al familiei de la Vaslui unde, în 1927, va da naștere unui copil (Nicolas Mavrocordat(os), stabilit, după sfârșitul Celui de al doilea Război Mondial, în Franța. După câțiva ani, Alice Mavrocordat se desparte de primul soț și revine la Sibiu unde îl cunoaște și își reface mariajul cu doctorul Albrich, al cărui nume îl va purta și după sfârșitul pretimpurii al acestuia. Rămasă după "naționalizarea" din 1948 atât fără moștenirea funciară lăsată de primul soț, cât și fără de casă sau orice alt insignifiant mijloc de supraviețuire, Alice Albrich-Mavrocordat este nevoită să ia calea exilului. Va fi adesea întâlnită în unele cercuri artistice, după cum spun câteva voci ale diasporei, atât din Austria, cât și din Germania

sau Elveția, unde citea, cu diverse ocazii, atât poezie cât și proză. În afara cărții de care ne ocupăm, Alice Albrich-Mavrocordat a lăsat, în manuscris, pe lângă câteva povestiri (unele publicate și risipite prin diverse reviste) și o altă scriere de mai largă respirație, romanul *Turnul Prințesei...* În ianuarie 2000, la 92 de ani, Alice Albrich-Mavrocordat părăsea această lume. Am sintetizat, așadar, în puține cuvinte, datele care fac transparentă enigma, între ghilimele, numelui autoarei: *A. Albrich-Mavrocordat* (așa cum este semnat primul ei roman în versiunea germană). În continuare să încercăm să răspundem și la a doua întrebare formulată mai sus și să vedem de ce *Apa trece... pietrele rămân* este un roman care aparține *de facto* și trebuie restituit istoriei literaturii române.

"Tema naratorului" la Alice Albrich-Mavrocordat în romanul *Apa trece... pietrele rămân* (sintagmă atât de dragă lui Marin Preda, un autor favorit al canonului național, cu siguranță mult supraevaluat) este, ca și la respectivul autor, universul rural românesc. Cu deosebirea radicală că, în timp ce Preda descrie, mai ales, în *Moromeții II* (dar și în primul volum), începutul procesului dezrădăcinării și alienării lumii rurale din Siliștea Gumești, un sat din sudul Munteniei, situat la circa 30 de km. de Roșiori și 70 de Pitești, Alice Albrich-Mavrocordat(o) face monografia rezistenței moșilor din ținuturile Câmpeni, Vașcău, Brad și până în Munții Bihorului la acest proces "istoric" ireversibil (în concepția exaltată a comuniștilor!). Oamenii liberi din moși strămoși, ancorați de pământ și animale, *ițanii* din Bihor datorează mica lor bunăstare oilor. "Ele îi hrănesc, scrie A.A.-M., și îi îmbracă, stabilesc cu vechile obiceiuri ciobănești ritmul vieții lor, sărbătorile și evenimentele anului. Anul oilor începea primăvara, când erau mânate la pășune. El continua cu sâmbra oilor, marea adunare a ciobanilor în miez de vară, apoi târgul de brânză, unde ciobanii dădeau brânza de burduf ce strălucește de grăsime în schimbul tutunului sau al sării, al cremeni, al acelor de cusut sau al unui briceag pe care atâta îl ascuțeau de puteau să-și taie la marile sărbători chiar și barba cu el. Apoi urma târgul de fete, torsul și țesutul lânii. Apoi se mergea cu măgarii la piuă, în valea râului, ca apoi la târgul de toamnă să se facă schimbul între pânza aspră, țesută, și piei sau cușme noi. Toate astea le aduceau oile, an de an, din timpuri străvechi". În fața prigoanei comuniste, alături de aceste animale, mocanii descriși de doamna A. Albrich-Mavrocordat(o) vor găsi în creierul munților Bihorului, adăpost și hrană, pământuri ferite ochiului dușmănos pe care le vor deșteleni; simpatie și sprijin la micile grupuri de partizani... Si vor găsi mai ales în refugiul lor temporar acele nebanuite resurse ale vieții de a înfrunța furtuna într-o solidaritate umană monolitică, de nezdruccinat. Dacă în *Moromeții* (1955 și 1967), Preda se dovedește cu vârf și îndesat un adept al neoiobăgismului ideologic (conf. Mircea Popescu) promovată de propaganda jdanovistă de la București, partizan de voie de nevoie (vai !!!) al cutumelor realismului socialist, ca unică metodă de creație, cu experiența cunoscută nemijlocit în țară a primilor ani de rezistență a țăranilor ardeleni și nu numai față de "desproprietărea" și "naționalizarea" micii proprietăți rurale întreprinse de către regimul de așa-zisă democrație populară, începând din iunie 1948, autoarea exilată rămâne adepta unui realism sui-generis, circumscris bunului simț și obiectivității ca valori fundamentale. "În micul sat Vașcău, notează naratorul omniscient din

Pietrele rămân, nu se știau prea multe despre măsurile luate de regimul comunist. Numai rareori se rătăcea ziarul «Scânțea» până aici. Bătrânul popă răposat, care până nu de mult și-a făcut treaba aici, învățătorul pe jumătate surd, primarul satului, un țăran înstărit, peăștia toți nu-i interesa politica. Sătenii erau crescători de oi și oameni ai munților. (...) Viața își urma cursul și nimeni nu se aștepta ca lucrurile să meargă nici mai bine nici mai rău (...). Și Vășcăul s-a pricopsit cu un sfat popular, compus din patru tovarăși. Președintele era de loc din Galați pe Dunăre și se simțea străin la munte. Așa încât a dat mână liberă secretarului. Ca și consilier și l-au adus pe tovarășul Tatu, un bărbat din Gurahonț, care nu avea lețcaie, dar care avea o memorie excelentă, în care se regăseau biografiile tuturor țăranilor din zonă. Având o constituție slabă, Tatu nu era potrivit pentru muncă și la drept vorbind nici nu prea avea chef de muncă. Mereu fusese un exclus, iar acum devenea puternic. (...) Tatu avea acum un pardesiu din piele maro și o servietă, iar președintele se făcea tot mai gras și mai trândav". O teribilă și fundamentală diferență de nivel artistic și de idei, dar și de elementară percepție a legilor firești care guvernează lumea și viața oamenilor, până la urmă, despart *Moromeții* - un roman sub injoncțiunea ideologiei partinice - de *Apa trece... pietrele rămân*, construct artistic funcționând exclusiv în virtutea libertății neîngrădite de creație. În acest sens, aș observa că mai toate evenimentele, ca tot cursul acțiunii, de altminteri, în romanul lui Preda rămân confuze și serios tributare anomiei scenei social-politice, pe când, în *Pietrele rămân*, alternarea planurilor și tablourilor, minuțios întocmite și decupate din realitatea imediată: Munții Apuseni/ Moldova/ Munții Apuseni/ închisoarea Doftana/ minele de cărbuni din Valea Jiului și iarăși Munții Apuseni, cum observa în *Prefață* și *Ion Buzăși*, trădează indubitabil - n-ar trebui să ezitam a remarca - o certă vocație constructivă. Dovezile creativității artistice la Preda, spunea undeva Eugen Negrici, țin mai degrabă de mentalitatea, moravurile barbare și primitivismul oripilant al lumii rurale descrise de el (un domeniu în care prozatorul Teleormanului a excelat precumpănitor), disponibilitate versatilă devenită sub comuniști pentru mulți prozatori români model artistic. Nimic din toate astea la Alice Albrich-Mavrocordat, un scriitor în afara oricărui tezism partinic, realmente îndrăgostit de puritatea simțirii și naturalețea mișcărilor sufletești ale moșilor, viețuitori între văile Hălmagiului, Crișului, Mureșului și vărfurile Munților Bihorului. Idila amoroasă naivă și delicată dintre tânăra Dochia și boierul fugar Radu Bogdan, petrecută în chiar casa soțului tinerei femei, arestat și deținut de comuniști pe nedrept în urma unei delatțiuni grosiere, constituie în acest sens o pagină antologică. Sărăciți de pe urma Războiului Mondial, umiliți și prădați cu ferocitate de invadatorul de la Răsărit, până și necăjiții țăranii din Bogdănești Moldovei (al doilea teatru de desfășurare a acțiunii în *Pietrele rămân*) resimt un suflu înviorător și fiorii primenirii spirituale cu ocazia sărbătorii Învierii. "O undă de speranță părea să-i cuprindă pe bieții țăranii moldoveni. Ei răsufiau ușurați, râdeau, se pupau și se îmbrățișau: «Hristos a înviat! (s.n.)». Unde întâlnim asemenea scene la neasemuitul romancier al lumii rurale pe care ar fi reprezentat-o cu brio Marin Preda? Unde sunt bisericile și preoții neamului acestuia de păstori și trudituri ai pământului la acest autor convertit

ALICE ALBRICH-MAVROCORDATO, *Apa trece... pietrele rămân*, Ed. Galaxia Gutenberg, 2015